

SVENSKA FOLKETS SYN PÅ KORRUPTION

MONIKA BAUHR OCH HENRIK OSCARSSON

Det råder numera konsensus om att korruption är ett av de allvarligaste hoten mot utveckling och välförhållanden i länder och regioner runt om i världen (Holmberg m fl 2009; Mauro 1995; Gupta 2000). Utbredd korruption leder till lägre ekonomisk tillväxt, mer misstro människor emellan och kanske även till mindre lycka och livstillfredsställelse, för att nämna några exempel. Människor världen över är också förvånansvärt överens om att korruption är av ondo och något som bör bekämpas. Men så har det inte alltid varit. Under lång tid betraktades korruption som ett slags smörjmedel eller positivt incitament i växande ekonomier. Först i början av 1990-talet ställde sig de flesta internationella organisationer bakom den globala antikorrupsionsagendan (IMF 1996).

I internationella rankingar hamnar Sverige tillsammans med flera nordiska länder i världstoppen och betraktas som i det närmaste fritt från korruption (Transparency International 2010). I tidigare studier har vi kunnat bekräfta att utbredningen av korruption i Sverige uppfattas som mycket liten om man använder frågeinstrument som är gängse i internationella jämförande studier. I 2009 års SOM-undersökning kunde vi visa att en mycket liten andel av den svenska befolkningen någonsin blivit erbjuden att betala en muta. Endast 1,2 procent av befolkningen hade blivit erbjuden att betala en muta till en offentlig tjänsteman. Motsvarande siffra för privata företag var 1,3 procent (Oscarsson 2010).

Vi menar att studier av medborgares attityder och uppfattningar om korruption är viktiga inte bara i länder där korruption är omfattande utan också i länder som Sverige, där korruption inte är lika utbredd. Vi tror att noggranna analyser av medborgares korruptionsuppfattningar i länder som Sverige har potential att öka kunskaperna om hur lågkorrupta institutioner skapas och bevaras. Med andra ord gör studier av länder med låg korruption det möjligt att undersöka korruptionens orsaker och mekanismer. Medborgarnas *uppfattningar* av korruptionens utbredning kan, i ett inledande skede av en negativ utveckling, i själva verket spela en större roll än nivån på den *faktiska* förekomsten av korruption. Sådana kunskaper kan berika och effektivisera antikorrupsionsarbete även i andra delar av världen där korruption är ett stort problem.

Trots att institutioner i lågkorrupta länder ofta används som förebilder i internationella sammanhang vet vi relativt lite om svenska folkets uppfattningar och åsikter om korruption. Den undersökning vi nu presenterar är en av de hittills mest omfattande.

I det här kapitlet genomför vi en första analys av två nya mått på medborgares syn på korruption. Två dimensioner täcks in: svenska folkets syn på *korruptionens utbredning* och *graden av acceptans* för olika typer av korrupta beteenden. Mätinstrumenten är utvecklade för att ge bättre insikt om korruptionens utbredning och ökad kunskap om huruvida det finns systematiska skillnader i normer mellan olika grupper i det svenska samhället.

Syn på korruptionens utbredning

I 2010 års SOM-undersökning ställdes frågan: ”Enligt din bedömning, i ungefär vilken utsträckning är följande yrkesgrupper i Sverige inblandade i någon typ av korruption?”. Respondenterna gavs möjlighet att placera ut yrkeskategorierna *politiker*, *offentliga tjänstemän* och *företagare* på en skala från 1 (”inte alls”) till 7 (”i mycket stor utsträckning”). Omkring tre fjärdedelar av de tillfrågade (72, 73 respektive 74 procent) hade en uppfattning i frågan.¹

Tabell 1 Svenska folkets bedömningar av förekomsten av korruption i olika yrkesgrupper, 2010 (procent)

	Inte alls		I mycket stor utsträckning					Summa procent	Antal svarande	Medeltal
	1	2	3	4	5	6	7			
Politiker	6	19	18	19	21	10	7	100	1 146	3,91
Offentliga tjänstemän	3	15	16	21	22	14	9	100	1 157	4,22
Företagare	3	9	18	21	24	16	9	100	1 160	4,38

Kommentar: Resultaten är hämtade från 2010 års SOM-undersökning. Frågan lyder: ”Enligt din bedömning, i ungefär vilken utsträckning är följande yrkesgrupper i Sverige inblandade i någon typ av korruption?”.

Resultaten visar att kategorin företagare uppfattades vara klart oftare inblandad i korruption (medeltal 4,4) än offentliga tjänstemän (4,2) och politiker (3,9). Medeltalsskillnaderna i bedömningar av olika yrkeskategorier kan tyckas små, men de är klart statistiskt signifikanta ($p < .001$). När svenska folket bedömer vilken yrkeskategori som är mest inblandad i korruption är det alltså kategorin företagare som anses mest korruptionsbenägen, följd av offentliga tjänstemän och politiker.

Helt i enlighet med förväntningarna ger det nya frågeinstrumentet en betydligt större variation i bedömningar av korruptionsförekomst än tidigare använda mät-

instrument. Vi bedömer att vi därmed kommit ytterligare ett steg på vägen mot att utveckla nya mer fingraderade mätinstrument som är designade för att noggrant följa utvecklingen av synen på korruption bland medborgare i länder som betraktas som korruptionsfria.

Resultaten ger en delvis ny syn på svenskarnas uppfattningar om korruptionens utbredning. De tre yrkesgrupperna bedöms vara inblandade i korruption i betydligt större utsträckning än förväntat. Svarsalternativet ”inte alls” används av mycket få svarspersoner (6, 3 respektive 3 procent). Genomsnittet för de olika kategorierna ligger kring skalans mittpunkt (4).

Vi vill emellertid poängtera att det här handlar om en premiärmätning och ett helt nytt mätinstrument. Eftersom det är första gången vi ställt frågorna på just det här sättet saknas jämförelsepunkter med andra länder eller andra tidpunkter. Vi bör därför inte dra alltför långtgående slutsatser om nivåskattningarna. Men den nyvunna variationen kan utnyttjas för att göra mer detaljerade studier än tidigare av skillnader mellan olika gruppers syn på hur utbrett fenomenet korruption är.

Vilka faktorer är styrande för svenska folkets bedömningar av i vilken utsträckning de tre olika yrkeskategorierna är inblandade i korruption? Det finns flera tänkbara anledningar till att förvänta sig variationer mellan olika grupper i Sverige. Vi diskuterar nedan några av de centrala hypoteserna kring korruptionsuppfattningar.

En av dessa är *tillitshypotesen*, d v s att korruptionsuppfattningar är nära förknippade med mellanmänskligt förtroende och förtroende för institutioner. Det är också tänkbart att personer som själva tillhör någon av de tre kategorierna företagare, offentliga tjänstemän och politiker är bättre informerade om hur utbredd korruptionen är i den samhällssektor där de själva arbetar. Denna hypotes kallar vi *berördhetshypotesen*. Huruvida denna bättre insikt i sin tur leder till uppfattningar om att korruption är mer eller mindre vanligt förekommande i den egna sektorn är dock en empirisk fråga. I en globaliserad värld förväntar vi oss att personer som har flitiga kontakter med utlandet genom resor eller arbete också skaffat sig mer egen erfarenhet av korruption utomlands. Vi tänker oss att sådana *erfarenheter* kan färga av sig på deras bedömningar av hur korrupta olika yrkesgrupper är i Sverige. Slutligen tänker vi oss att *mediexponering* kan påverka uppfattningar om hur utbredd korruptionen är i olika yrkesgrupper, eftersom de flesta svenskars personliga erfarenheter av korruption i första hand kan förväntas vara indirekta erfarenheter som bygger på information förmedlad av massmedier.

I tabell 2 nedan redovisas resultaten av en regressionsanalys av vad som förklarar svenska folkets bedömningar av hur utbredd korruptionen är bland politiker, offentliga tjänstemän och företagare. För var och en av yrkesgrupperna har en regressionsanalys genomförts i två steg där tillit- och förtroendevariablerna lagts till i en andra modell.

Tabell 2 Förklaringsmodell för svenska folkets bedömningar av korruptionens utbredning 2010 (ostandardiserade regressionskoefficienter)

	Politiker		Offentliga tjänstemän		Företagare	
	Modell 1	Modell 2	Modell 1	Modell 2	Modell 1	Modell 2
Kvinna	0.10	0.12	0.04	0.05	-0.17 *	-0.23 *
Ålder 16-85	-0.00	-0.00	-0.00	-0.00	0.00	0.00
Utbildning						
Låg utbildning	0.23	0.08	0.14	0.03	0.03	-0.04
Hög utbildning	-0.21 *	-0.01	-0.49 *	-0.32 *	-0.20 *	-0.09
Inkomst						
Hushållsinkomst >600 tkr	-0.42 *	-0.18	-0.30 *	-0.12	-0.10	0.04
Berördhet						
Är själv företagare	0.06	0.15	0.05	0.06	-0.16	-0.20
Är själv offentligt anställd	-0.00	-0.03	-0.20 *	-0.26 *	0.11	0.09
Är själv partimedlem	-0.48 *	-0.31	-0.57 *	-0.46 *	-0.62 *	-0.56 *
Boendeort						
Ren landsbygd	-0.39 *	-0.32 *	-0.37 *	-0.32 *	-0.62 *	-0.54 *
Bor i Stockholm eller Malmö	-0.00	0.05	-0.19	-0.15	-0.09	-0.09
Bor i Göteborg	0.46 *	0.18	0.40 *	0.34	0.47 *	0.41 *
Medieexponering						
Exponering för TV-nyheter	-0.07	-0.05	-0.08 *	-0.06	-0.08 *	-0.06
Erfarenheter						
Vuxit upp utanför Europa	-1.08 *	-0.99 *	-0.92 *	-0.81 *	-0.83 *	-0.63
Ideologi						
Vänster-höger självplacering	-0.42 *	0.10	-0.05	0.34 *	-0.75 *	-0.47 *
Förtroende						
Mellanmänsklig tillit		-1.07 *		-1.02 *		-0.55 *
Förtroende för politiker		-2.15 *		-1.59 *		-0.68 *
Förtroende för domare		-0.58 *		-0.50 *		-0.52 *
Förtroende för storföretagen		-0.11		-0.07		-0.70 *
Intercept	4.73 *	6.35 *	5.06 *	6.35 *	5.15 *	6.23 *
Antal svarande	1030	850	1039	857	1044	861
R ²	.06	.21	.07	.17	.08	.13

* $p < 0.10$, ** $p < 0.05$, *** $p < 0.01$

Kommentar: Resultaten är hämtade från en OLS-regressionsanalys av data från 2010 års RiksSOM-undersökning. De tre beroende variablerna är skalor mellan 1 "inte alls" och 7 "i mycket stor utsträckning". Alla oberoende variabler har normerats mellan 0 och 1 utom åldersvariabeln som är kodad mellan 16 och 85.

Resultaten visar ett starkt stöd för tillitshypotesen. Det finns till att börja med ett mycket starkt samband mellan mellanmänsklig tillit och bedömningar av hur utbredd korruption är. De som litar på andra människor har en ljusare bild av förekomsten av korruption än personer som inte litar lika mycket på andra människor. Resultatet bekräftar att det finns ett intimt samband mellan mellanmänsklig tillit och uppfattningar av korruption.

Även specifikt förtroende för de tre aktuella yrkesgrupperna – mätt genom förtroende för *politiker*, *domare*, respektive *storföretagen* – visar ännu starkare samband. Allt annat lika har personer med högt förtroende för politiker betydligt ljusare syn på förekomst av politikerkorruption ($b=-2,15$) än personer med lågt förtroende för politiker. Vi får också en bekräftelse på att vår mätning diskriminerar som förväntat mellan de olika yrkesgrupperna: Förtroende för storföretagen – vår *proxy* för förtroende för yrkesgruppen företagare – har stor betydelse för uppfattningar om korruption bland företagare men inte bland tjänstemän och politiker.

Resultaten ger ett begränsat stöd för berördhetshypotesen. Personer som själva är offentliganställda anser, helt enligt förväntningarna, att korruptionen bland offentliganställda är betydligt lägre jämfört med andra grupper ($b=-.26$). Att vara medlem i ett politiskt parti – som i vår analys är en *proxy* för att själv tillhöra yrkeskategorin politiker – leder till en generellt ljusare bedömning av korruptionsläget oavsett vilka yrkeskategorier som frågas om och även under kontroll för allmänt politikerförtroende (modell 2).

Tyvärre förekommer inte frågorna om resvanor och utlandsvistelser i 2010 års SOM-undersökningar i samma enkät som frågorna om korruption. Men erfarenhetshypotesen omfattar också personer som vuxit upp i länder utanför Sverige eller invandrat till Sverige. Personer som vuxit upp i länder utanför Europa har i tidigare studier visat sig vara generellt mer bekymrade än andra grupper över korruptionen som fenomen och samhällsproblem, kanske på grund av att man har erfarenheter med sig från andra länder där korruption är mer utbredd. Men när vi som här frågar om specifika yrkesgrupper i *Sverige* ser man inte något liknande mönster. Allt annat lika har personer med utomeuropeisk uppväxt tvärtom en ljusare syn på politiker, tjänstemän och företagare när det gäller korruptionsinblandning än andra grupper.

Det finns ett mycket tydligt stad-landmönster i svenska folkets bedömningar av förekomst av korruption. Landsbygdsbor bedömer generellt att korruptionen är mindre utbredd än vad stadsbor gör. Resultaten kan betyda att boende på ren landsbygd har färre egna erfarenheter av korruption och att korruption uppfattas som ett större bekymmer i de större städerna.

Särskilt intressant att notera är kanske att boende i Göteborg anser att korruption är vanligare än personer som bor i andra delar av Sverige, även jämfört med boende i Stockholm och Malmö. Allt annat lika har göteborgsborna närmare en halv enhets högre genomsnittligt värde på bedömningarna av hur ofta korruption förekommer. Även om effekterna är stora och robusta när de inte alltid statistisk signifikans. Resultaten indikerar att de vid tiden för fältarbetet helt färskas erfarenheterna från

muthärvorna i Göteborg efter TV-programmet *Uppdrag granskning*s avslöjanden faktiskt har haft en mätbar lokal effekt på göteborgarnas syn på förekomsten av korruption.

Vi visar också på flera andra intressanta effekter, exempelvis att kvinnor gör en ljusare bedömning av yrkesgruppen företagare än vad män gör, att högutbildade tenderar att göra en mer positiv värdering av utbredningen av korruption bland politiker och offentliga tjänstemän, och att personer som bor i hushåll som årligen tjänar mer än 600 000 kronor tenderar att ha en ljusare bild av korruptionsutbredning. Partiideologi har inte något samband med korruptionsbedömningar (ej redovisat i tabellen), men av regressionsmodellen framgår tydligt att bland personer som står till höger bedöms företagare som mindre delaktiga i korruption än bland personer som själva identifierar sig till vänster i politiken. Högutbildade, höginkomsttagare och personer till höger betraktar korruptionens utbredning som mindre än lågutbildade, låginkomsttagare och personer till vänster.

Acceptans för korruption

Även om människor i alla delar av världen tycker att korruption är moraliskt fel, uppfattas ändå vissa typer av korruption som mer acceptabla än andra. Vilka former av korruption som uppfattas som acceptabla eller mindre oacceptabla, kan variera mellan olika kontexter och potentiellt också mellan olika policyområden.

Vi valde ut fem påståenden om handlingar som bryter mot normen om opartiskhet eller som på annat sätt representerar maktutövande som ligger i skymningslandet mellan lagligt och direkt olagligt beteende (Rothstein & Teorell 2009; Kaufman 2002), och frågade i vilken utsträckning respondenterna ansåg att handlingarna var acceptabla. Ett längre frågebatteri har tidigare använts i en pilotundersökning tillsammans med en rad andra påståenden (Bauhr et al. 2010). Detta är dock första gången vi får skattningar av korruptionsacceptans för hela svenska befolkningen.

I linje med våra förväntningar, och även i linje med de flesta internationella undersökningar på området, var acceptansen för korruption bland deltagarna mycket låg. Närmare hälften (46 procent) svarade "aldrig acceptabelt" på samtliga fem delfrågor och de genomsnittliga bedömningarna är alla lägre än 2,1 på den sjugradiga skalan.²

Men tabellen nedan visar också att det fanns signifikanta skillnader i svenskars acceptans för olika former av oegentligt beteende. I tabellen nedan är påståendena rangordnade efter graden av acceptans. Överst finner vi den handling som svenska folket tycker är minst acceptabel, nämligen att en offentligt anställd tjänsteman begär en avgift för att utföra en tjänst som egentligen ingår i hans eller hennes arbetsuppgifter. Denna handling motsvarar mer eller mindre den klassiska bilden av korruption där tjänstemän vid passcentralen, försäkringskassan, vårdinrättningar eller polis begär extra avgifter. Åttionio procent av svenskarna svarar att beteendet aldrig är acceptabelt (medeltal 1,28).

Tabell 3 Svenska folket bedömer fem korrupta beteenden efter graden av acceptans 2010 (procent)

	Aldrig acceptabelt				Alltid acceptabelt			Summa procent	Antal svarande	medel
	1	2	3	4	5	6	7			
En offentliganställd begär en avgift för att utföra en tjänst som egentligen ingår i hans/hennes arbetsuppgifter	89	6	2	2	1	0	0	100	1504	1,23
En offentliganställd läkare låter en vän eller nära släkting gå före i vårdkön	77	11	6	4	2	1	1	100	1517	1,49
En företagare erbjuder en gåva eller tjänst till en offentliganställd tjänsteman i samband med en upphandling	76	10	4	4	3	2	1	100	1471	1,56
En offentliganställd erbjuder en närstående jobb trots att personen saknar de rätta kvalifikationerna	73	12	6	5	3	1	0	100	1515	1,58
En privatpraktiserande läkare låter en vän eller nära släkting gå före i vårdkön	59	13	9	7	5	4	3	100	1492	2,08

Kommentar: Resultaten är hämtade från 2010 års RiKS-SOM-undersökning. Frågan lyder: "Enligt din uppfattning, i vilken utsträckning kan följande handlingar vara acceptabelt?". De korrupta handlingarna är i tabellen rangordnade efter andelen som svarar "aldrig acceptabelt".

En av de mest intressanta skillnaderna i tabellen ovan är den mellan de två likartat formulerade scenarierna som handlar om att läkare låter en vän eller nära släkting gå före i vårdkön. Intressant nog är andelen som anser att beteendet är "aldrig acceptabelt" klart lägre (59 procent) för den privatpraktiserande läkaren än för den offentliganställda läkaren (77 procent). Våra respondenter upplever alltså att delvis andra moraliska riktlinjer bör gälla för läkare som arbetar i privat regi, jämfört med läkare med motsvarande arbete i offentlig regi. Detta resultat stämmer med vad vi tidigare sett i våra pilotstudier. Det här är ett potentiellt kontroversiellt resultat inte minst för diskussionerna kring privatiserad sjukvård. Använder svenska folket andra normer för att bedöma acceptabla beteenden för privata aktörer än för offentligt anställda? Detta resultat är kanske särskilt anmärkningsvärt med tanke på de omfattande offentliga medel som idag finansierar privatsjukvården i Sverige. Vi behöver fler studier för att kunna lära oss mer om huruvida det är distinktionen privat – offentligt som är det viktiga här.

Resultaten ovan visar också att det finns en skillnad mellan acceptansen för olika former av brott mot normen om opartiskhet i offentlig förvaltning. Bauhr & Nasiritousi (2011) pekar på att det finns två former av korruption, som kan kallas *samförståndskorruption* (eng. *greed* eller *collusive corruption*) och *tvingande korruption* (eng. *need* eller *coercive corruption*).

Uppfattningar om *samförståndskorruption* mäts här med hjälp av frågan hur acceptabelt det är att ”en företagare erbjuder en gåva eller tjänst till en offentliganställd tjänsteman i samband med en upphandling”. Den eventuellt mer fördelaktiga behandlingen av företaget sker i dessa fall ofta i *samförstånd* mellan inblandade parter, på bekostnad av det omgivande samhället och skattebetalarna som kollektiv. I viss mån kan exemplet med den offentliganställda som erbjuder en närstående arbete också hänföras till denna kategori.

Tvingande korruption mäts här med hjälp av frågan om hur acceptabelt det är att ”en offentliganställd begär en avgift eller tjänst för att utföra en tjänst som egentligen ingår i hans/hennes arbetsuppgifter”. Om offentliganställda begär extra avgifter, kan enskilda vara tvungna att betala för att få den service de egentligen har laglig rätt till och relationen mellan de två inblandade parterna blir en annan. I tabell 3 ovan finns en signifikant skillnad mellan svenskars acceptans för *samförståndskorruption* jämfört med *tvingande korruption*. Resultaten visar att svenskar ser *samförståndskorruption* som mer acceptabel än *framtvungad korruption*. Åttionio procent svarar att *samförståndskorruption* aldrig är acceptabelt, medan motsvarande siffra för *tvingande korruption* är sjuttiosex procent. Denna skillnad är statistiskt signifikant. Detta resultat är betydelsefullt eftersom *samförståndskorruption* har effekter på det demokratiska systemets funktionssätt och kan dessutom vara svår att komma till rätta med med hjälp av traditionella antikorrupsionsåtgärder Bauhr (2011).

I tabell 4 redovisas resultaten från en regressionsanalys av vilka faktorer som styr svenska folkets acceptans för olika typer av korrupta handlingar.

Ett robust resultat som är värt att särskilt lyfta fram är att det finns en klart högre acceptans för alla typer av korrupta beteenden bland yngre personer än bland äldre. Detta resultatet kan uppfattas som oroande eftersom vi i allmänhet tänker oss att normer och värderingar grundläggs relativt tidigt i livet.

Mot bakgrund av muthärvan i Göteborg är det också intressant att notera att Göteborgseffekten är positiv för alla beteenden men endast signifikant för beteendet att erbjuda en gåva eller tjänst för att vinna en upphandling. Det betyder alltså att, allt annat lika, är boende i Göteborg mer accepterande än andra för beteendet att erbjuda en gåva eller en tjänst för att vinna en upphandling! Resultaten kan indirekt vara ett stöd för idén att det sker en långsam normförskjutning mot ökad acceptans för korruption när medborgares uppfattningar om hur utbredd korruptionen är förändras: när uppfattningen att korruption är vanligt förekommande riskerar det att leda till ökad acceptans för korrupta beteenden (Persson, Rothstein & Teorell 2010; Bauhr & Nasiritousi 2011). Den kausala riktningen kan självklart diskuteras. För att förstå hur beständiga resultaten är och hur pass mycket våra respondenter

är påverkade av mediebevakningen kring muthärvan, som sammanföll med undersökningen, behövs mätningar även vid andra tidpunkter.

Tabell 4 Förklaringsmodell för graden av acceptans för fem korrupta beteenden 2010 (ostandardiserade regressionskoefficienter).

	Erbjuda närstående jobb	Begära en avgift	Låta gå före i kön	Privat låta gå före i kön	Erbjuda gåva eller tjänst
Kvinna	-0.07	-0.01	-0.09	-0.37 *	-0.09
Ålder 16-85	-0.02 *	-0.01 *	-0.01 *	-0.01 *	-0.02 *
Låg utbildning	0.01	0.12 *	-0.09	-0.31 *	0.07
Hög utbildning	-0.25 *	-0.10 *	0.11	0.06	-0.21 *
Hushållsinkomst > 600 t kr	-0.14 *	-0.08	-0.08	-0.07	-0.03
Offentligt anställd	0.08	0.07	-0.05	-0.16	0.07
Ren landsbygd	-0.05	-0.13 *	-0.08	-0.06	-0.12
Bor i Stockholm eller Malmö	-0.03	-0.06	-0.02	0.10	-0.17
Bor i Göteborg	0.13	0.06	0.11	0.45 *	0.38 *
Läser Göteborgs-Posten	-0.12	-0.08	-0.12	-0.16	-0.30 *
Exponering för TV-nyheter	-0.01	-0.03 *	-0.00	0.05	0.02
Vuxit upp utanför Europa	0.17	0.66 *	-0.27	-0.82 *	0.19
Jordbrukarhem	0.10	0.39 *	0.18	-0.19	-0.01
Tjänstemannahem	-0.10	0.01	0.01	0.10	-0.04
Högre tjänstemannahem	-0.08	0.07	0.14	0.35 *	0.06
Företagarhem	-0.08	0.09	0.05	0.14	0.21
Vänster-höger självplacering	0.05	-0.04	0.16	0.87 *	0.22 *
Mellanmänsklig tillit	-0.22	-0.33 *	-0.55 *	-0.48 *	-0.49 *
Intercept	2.90 *	1.91 *	2.12 *	2.56 *	2.87 *
Antal svarande	1 279	1 276	1 279	1 262	1 251
R ²	.12	.08	.04	.09	.13

Kommentar: Resultaten är hämtade från 2010 års Riks-SOM-undersökning. Alla oberoende variabler har normerats mellan 0 och 1. De fem beroende variablerna varierar mellan 1 och 7. Till gruppen Göteborgs-Posten-läsare räknas alla respondenter som på en öppen fråga om morgontidningsläsning uppgett att de läser GP. * $p < 0.10$, ** $p < 0.05$, *** $p < 0.01$

Ytterligare intressanta resultat är att kvinnor och lågutbildade upplever att det är mindre acceptabelt att låta en nära vän eller släkting gå före i vårdkön, särskilt om det handlar om privatpraktiserande läkare. Lågutbildade har däremot en något högre acceptans för att offentliganställda begär extra avgifter. Personer som vuxit upp utanför Europa har en högre acceptans för att en offentlig tjänsteman begär en avgift för att utföra en tjänst men klart lägre acceptans för att låta vänner och bekanta gå före i vårdköer.

Den onda spiralen

De resultat som presenteras i detta kapitel är sannolikt de mest omfattande hittills om svenskars uppfattningar om korruption. De har gett oss flera nya insikter om svenska folkets syn på korruptionens utbredning men också om graden av acceptans för olika typer av korrupta beteenden. Resultaten visar att företagare uppfattas som mer korrupta än offentliga tjänstemän, som i sin tur uppfattas som mer korrupta än politiker. Dessutom visar resultaten att svenskar generellt sett anser att det är något mer acceptabelt att en privatpraktiserande läkare låter någon gå före i vårdkön jämfört med en offentliganställd läkare. Detta tyder på att det i Sverige, liksom i många andra länder, finns en skillnad i bedömningen av korruption mellan privat och offentlig sektor.

Men de visar också att svenskar är mer toleranta mot samförståndskorruption jämfört med korruption där den service som medborgare har laglig rätt till villkoras genom att offentliganställda begär ”extra avgifter” (Bauhr & Nasiritousi 2011). Resultaten visar också, allt annat lika, att göteborgare är mer accepterande till samförståndskorruption, det vill säga att företagare erbjuder en gåva eller tjänst till en offentliganställd tjänsteman i samband med upphandling. Göteborgare anser dessutom att offentliga tjänstemän och företagare oftare är inblandade i någon typ av korruption än andra grupper.

Om uppfattningen att korruption är vanligt förekommande börjar breda ut sig bland medborgare kan även icke korrupta länder som Sverige hamna i en ond spiral som är svår att bryta. Regelbundna mätningar av medborgarnas syn på korruption är viktiga övervakningsinstrument (Holmberg 2009; Bergh m fl 2010). Om en växande andel medborgare – rätt eller fel – uppfattar att många andra tycks ägna sig åt korruption kan det bidra till att långsamt förändra normer och föreställningar om vad som är normalt beteende. Detta riskerar i sin tur att öka korruptionen, eftersom det för den enskilda kan komma att uppfattas som kostsamt att inte själv tänja på gränserna och delta i korruption.

Noter

- ¹ Vårt frågeinstrument är frikostigt såtillvida att respondenterna tillåts ett stort utrymme att definiera vad de menar med ”någon typ av korruption”. Det är ett medvetet val. I tidigare forskning har vi med hjälp av öppna frågor om definitioner av korruption kunnat konstatera att svenskar tar utgångspunkt i en välkänd standarddefinition på temat ”otillbörlig användning av offentliga medel för privat vinning” (Bauhr et al. 2010). Denna definition ger dock begränsad förståelse för vad som kan anses vara ”otillbörlig användning” eller inte. Många hämtar egna exempel på missbruk från lokal nivå och pekar på oegentligheter framför allt i samband med kommunala upphandlingar, tillståndsgivning och tillsynsverksamhet.

- ² Det är också värt att notera att andelen respondenter som svarat att de inte har någon uppfattning endast är 5-8 procent, vilket betyder att respondenterna inte hade några problem att ta ställning till våra påståenden.

Referenser

- Annan Kofi (1998). "Report Of The Secretary-General On The Work Of The Organization". United Nations. <http://www.un.org/Docs/SG/Report98/ch2.htm>
- Bauhr Monika (forthcoming). "Need or Greed? Trust, Collective Action and the Effectiveness of Anti-Corruption Policy". *Journal of Comparative Policy Analysis*.
- Bauhr Monika, Naghmeh Nasiritousi, Henrik Oscarsson & Anna Persson (2010). "Perceptions of Corruption in Sweden". QoG Working Paper Series 2010:8.
- Holmberg Sören, Bo Rothstein and Naghmeh Nasiritousi (2009). "Quality of Government: What You Get". *Annual Review of Political Science*. 12 (2009). pp. 135-161.
- IMF (1996). *Partnership for Sustainable Global Growth*. Washington DC: International Monetary Fund.
- Mauro Paolo (1995). "Corruption and Growth". *The Quarterly Journal of Economics*. 110:3. pp. 681-712.
- OECD (2001). *The DAC Guidelines: Poverty Reduction*. Paris: OECD.
- Oscarsson, Henrik (2010). "Mutor och korruption". I Holmberg, Sören & Lenart Weibull. Red. (2010). *Nordiskt ljus. Trettiosju kapitel om politik, medier och samhälle*. SOM-rapport nr. 50. Göteborgs universitet.
- Person Anna, Bo Rothstein, and Jan Teorell (2010). "The Failure of Anti-Corruption Policies. A Theoretical Mischaracterization of the Problem". QoG Working Paper Series 2010:19. Gothenburg: Quality of Government Institute.
- Rothstein Bo and Jan Teorell (2008). "What is Quality of Government: A Theory of Impartial Government Institutions". *Governance* 21:2. pp. 165-190.
- Sanjeev Gupta, Hamid Davoodi, Erwin Tiongson (2000). "Corruption and the Provision of Health Care and Education Services". IMF Working Paper Series. Washington, DC: International Monetary Fund.
- Transparency International (2010). Corruption Perception Index. http://www.transparency.org/policy_research/surveys_indices/cpi/2010